

Lübnan'da Radikalizm?

Hizbullah'ın örgütsel olarak Suriye'ye bu düzeyde dahli, uzayan savaşın etkisiyle Suriye'deki Sünnilerin yaşadıkları eziyetler ve bunun Lübnan'daki mezhepdaşlarında yarattığı hayal kırıklığı ve bazı Sünni grupların muhalifler safında savaşa katılmasıyla Lübnan'da gerçekleştirilen terör saldırıları, radikalizm tartışmalarını gündeme taşımıştır.

Murat TINAS

6,5 yıla yaklaşan Suriye İç Savaşı'na gerek coğrafi gerek sosyal yakınlığına karşın Lübnan çatışmalarının doğrudan ülkesine yayılmasına engel olabilmıştır. Bunda Lübnan güvenlik kuvvetlerinden daha çok ülkedeki dinî ve mezhebî önderleriyle 15 yıl süren iç savaşın acı hatıralarına sahip siyasi liderlerin payı oldukça büyüktür. 1975-90 yılları arasında devam eden iç savaşın Lübnan'daki liderler açısından bıraktığı en önemli miras böylesi bir savaşa ülkenin bir daha sürüklenmemesi gerektiğinin anlaşılmasıdır. Buna karşın gerek tarihî gerek sosyal gerek coğrafi yakınlığı nedeniyle Lübnan, Suriye'de devam eden olaylardan oldukça etkilenmiş ve hatta belirli yönleriyle bu savaşa doğrudan müdahil olmuştur. Lübnanlı bazı radikal grupların gerek muhalifler gerek rejim saflarında iç savaşa doğrudan dahli engellenememiştir ve bu da ülke içindeki tansiyonu ciddi oranda arttırmaktadır.

Hizbullah'ın örgütsel olarak Suriye'ye bu düzeyde dahil, uzayan savaşın etkisiyle Suriye'deki Sünnilerin yaşadıkları eziyetler ve bunun Lübnan'daki mezhepdeşlerinde yarattığı hayal kırıklığı ve bazı Sünni grupların muhalifler safında savaşa katılmasıyla Lübnan'da gerçekleştirilen terör saldırıları, radikalizm tartışmalarını gündeme taşımıştır. Esasen, bu konuda yapılan çalışmaların radikalizmin yükselmesine yol açabileceğini belirttiği sebep ve koşulların hemen hemen hepsi Lübnan'da mevcuttur. Bu sebepler ve koşullar, Mart 2011'de başlayan Suriye'deki olaylarla birlikte daha da derinleşmiştir. Bu çerçevede özellikle Sünni toplumun dinî radikalleşme için uygun bir ortam sağlayıp sağlamadığı konusu literatürde geniş yer bulmaktadır. Buna karşın, her ne kadar Lübnan devletinin zayıf yapısı, güvenlik kurumlarının etkisizliği ve olumsuz sosyo-ekonomik koşullar terör örgütlerinin Lübnan'da yapılması için elverişli bir ortamı sağlasa da, bu yazıda örgütlü radikalizmin Lübnan'da köklendiğini iddia etmek için henüz erken olduğu ve literatürdeki genel yaklaşımın aksine radikalizmin sadece Sünni toplumda değil Şii toplum için de geçerli olabileceği üzerinde durulmaktadır.

Sünni Toplumda Artan Bireysel Radikalizm

Suriye'de devam eden iç savaşın bir aşamadan sonra mezhebî bir görünümle algılanarak rejimin Sünni vatandaşlarına zulmü olarak görülmesi, Lübnanlı Sünniler arasında hoşnutsuzluğun derinleşmesine yol açmıştır. Bu çerçevede bazı radikal grupların özellikle Lübnan'ın kuzeyinde kendilerine yer edinmeleri ve bu toplumdan taraftar ve militan devşirmeleri kolaylaşmıştır. Bu kapsamda el-Kaide ile iltisaklı grupların Lübnan'da çalışmalar yürüttüğü ve örgütün Lübnan kolunun kurulduğu yönünde yaygın iddialar mevcuttur.

Bazı selefti liderlerin, vaazlarında radikalizmi öven mesajlar verdikleri ve Lübnanlı Sünni gençleri Suriye'de savaşmak üzere ikna etmeye çalıştıkları da görülmektedir. Esasen bu dinî liderler iki grupta toplanabilir: Söylem bazında cihat çağrıları olanlar ve bu çağrılarını eyleme dönecek örgütlü çalışmalara girişenler. Örneğin, Trablus'ta Hamza Camisi'ndeki vaazlarında hem Beşar Esad karşıtı söylemleri hem de gençlerin Esad karşıtı gruplara katılmasını teşvik eden söylemleriyle tanınan Zekeriya Abdürrezzak el-Mısıri, Hizbullah'ın da önemli karşıtlarındandır. Yine Trablus'taki önemli selefti liderlerden Selam el-Rifaî de benzer söylemlerde bulunmakta ve "Hizbullah'ın Suriye'deki

varlığı devam ettiği müddetçe cihat çağrısının meşru olduğunu" savunmaktadır. Daha radikal olan ikinci grupta ise öne çıkan kişi Ahmet el-Assir'dir. Özellikle iç savaşın ilk yıllarında Lübnan'daki bazı bombalı eylemlerin el-Assir taraftarlarınca gerçekleştirildiği yönünde ciddi iddialar vardır. Diğer yandan, el-Nusra'nın Lübnan'daki temsilcisi olarak bilinen Hüssam es-Sabbah'ın Suriye'ye savaşçı gönderilmesini organize ettiği ve yaklaşık 250 kadar takipçisinin olduğu iddia edilmektedir.

Bahse konu çağrılara Lübnan Sünni toplumundan özellikle kuzeydeki vilayetlerden, güneyde Sayda'dan ve Filistin mülteci kamplarından katılım sağlandığı ise yapılan saha çalışmalarının üzerinde durdukları bir husustur. Zaten, Suriye ve Irak'ta intihar bombacısı olarak kullanılan Lübnanlı teröristlerinden çoğunun aslen bu bölgelerden olduğu da güvenlik kurumlarınca belirtilmektedir. Bu bölgelerin ortak özelliği ise ekonomik olarak geri kalmış olmalarıdır. Hollanda Dışişleri Bakanlığı tarafından finanse edilen bir saha çalışmasında mülakat yapılan kişilerin, Suriye'de savaşa giden tanıdıklarının aylık ödenen bir gelirle kolayca kandırıldıklarını ve savaşçı devşirmenin en önemli aracının inanç değil, para olduğunu belirttikleri raporlanmaktadır. Bu nedenle Sünni gençlerin Suriye'deki savaşa katılımında rol oynayan faktörler arasındaki ideolojik veya dinsel sebepler kadar ekonomik nedenler üzerinde de durulmalıdır.

Sünni cemaat içerisinde radikal grupların devşirmesi yoluyla Suriye'deki savaşa katılım olmasına rağmen, bu toplumdaki radikalizme eğilimin kitlesel bir boyuta ulaştığını söylemek yanlış olacaktır. Prof. William Harris'in ORSAM'a verdiği mülakatta üzerinde durduğu üzere Suriye'de yaşananların Sünni toplumu derinden etkilediği ve bu toplumun ezici çoğunluğunun rejim muhaliflerinin yanında olduğu, ancak bunun bahse konu grubun dinî açıdan radikalleştiği şeklinde yorumlanamayacağını belirtmekte fayda vardır. Çünkü, el-Nusra Cephesi veya Tahrir eş-Şam gibi gruplarla iltisaklı marjinal seleftiler, Lübnanlı Sünniler arasında çok küçük ve uç gruplar olarak görülmektedir. Tarihi miras olarak ana akım liderleri ilımlı olan Lübnanlı Sünniler arasında bu grupların az da olsa yer edinebilmesinin temel nedeni ise Suriye'de yaşananlar ve önde gelen geleneksel Sünni liderlerin cemaat içerisinde güç boşluğu yaratmasıdır.

Hazım el-Amin'in belirttiği gibi Lübnan'da ne kökleşmiş selefti cihadi bir gelenek ne de bu alanda önemli iz bırakmış dinî bir lider mevcuttur. Buna

karşın d6nemsel koşullara bağlı olarak bireysel bazda radikalizmin kabul g6rmeye başladığı da bir gerçektir. Gerek geleneksel S6nni liderliğin yarattığı g6ç boşluğu gerek –Bissan eř-Şeyh’in ifade ettiği gibi– L6bnanlı S6nni çevrelerdeki kızgınlık ve tansiyon bireysel aşırılıkların ve radikalizmin yolunu ačmıřtır. Ancak, bunun S6nni toplumunun genelinde kabul g6ren organize bir ter6r aktivitesine d6n6řt6ę6n6 s6ylemek için hen6z erkendir.

Hizbullah’ın Suriye’de Artan Rol6 ve Radikalizm

L6bnanlı S6nniler arasında artan radikalizm ve muhtemel etkileri gerek akademide gerek medyada geniş yer bulurken L6bnanlı Őiiler arasındaki radikalizm ve Hizbullah’ın Suriye’deki mezheb6 tavrı g6z ardı edilmektedir. Ancak, L6bnanlı S6nnilerin radikal gruplara katılımı Hizbullah’ın Suriye’deki faaliyetleriyle birlikte değerlendirilmelidir.

Zayıf devlet yapısı ve 6zerine kurulu olduğu konfesyonel sistem nedeniyle L6bnan devletinin, kuruluşundan itibaren g6neyde çoğunluğu oluşturan Şii topluma gerekli hizmetleri sağlayamadığı ve toplumun adaletli bir şekilde temsilinin gerçekleştirilemediği tarihsel bir gerçektir. Buna ek olarak Filistinli silahlı grupların L6bnan’ın g6neyini 6s olarak kullanması ve bu b6lgenin İsrail tarafından işgali sonrasında L6bnanlı Őiiler memleketlerini terk ederek başta Beyrut olmak 6zere b6y6k şehirlere g6 etmek zorunda kalmışlardır. Bu d6nemde sahip olduğu ekonomik kaynaklar nedeniyle sunduğu sosyal hizmetler yoluyla Hizbullah, siyasi temsil ve ekonomik refahın mahrum kalan Şii tabanda g6c6n6 pekiştirmiştir.

L6bnanlı Şii toplumunun siyasi ve ekonomik olarak 6rg6tlenmesinde 6nemli rol oynayan Hizbullah, L6bnan İç Savaşı’ndan sonra elindeki silahları teslim etmeyerek diğer milis g6lerin aksine bir yol çizmiştir. Bu da g6n6m6ze kadar gelen Taif Anlaşması sonrası L6bnan iç siyasetinin en 6nemli konularından biri haline gelmiş ve diğer mezhep grupları tarafından sertçe eleştirilmiştir. Bu eleştirilere karşın Hizbullah, kendisini İsrail’e karşı direniş s6ylemiyle meşrulaştırmaya çalışmakta ve bu s6ylem belirli bir oranda kabul de g6rmekteydi. Ancak, Suriye iç savaşı ile Hizbullah, mezhepsel bir hareket değilmiş gibi davranmayı bırakarak kendisini Şii g6venliğinin garant6r6 olarak g6rm6řt6r. Bu kapsamda Hizbullah, Suriye’de rejim safında yer almakta ve çok kapsamlı operasyonlara katılmaktadır. Bu da gruplar arası tansiyonu ciddi şekilde tırmandırmaktadır. Bu nedenle S6nni cemaatin

Suriye’de devam eden iç savaşın bir aşamadan sonra mezheb6 bir g6r6n6mle algılanarak rejimin S6nni vatandaşlarına zulm6 olarak g6r6lmesi, L6bnanlı S6nniler arasında hoşnutsuzluğun derinleşmesine yol açmıştır.

radikalizm mevzusunda yalnız olmadığını, –Bissan eş-Şeyh’in ifade ettiği gibi– Şii Hizbullah’ın da savaşçı doktrinini ve asker6 kapasitesi ile buna d6hil olduğunu belirtmek gereklidir.

Hizbullah’ın Suriye iç savaşına bu d6zeyde dahilinin, t6m Şii tabanınca kabul g6rd6ę6n6 s6ylemek yanlıştır. 6nk6 6rg6t6n rejime sağladığı aktif desteğin kendi tabanında da eleştirildiği ve ciddi bir huzursuzluk yarattığını g6zlemlemek m6mk6nd6r. Kitlelerini direniş s6ylemi altında toplayan 6rg6t için, mensuplarını Suriye’de başka M6sl6manlarla savaşa g6ndermesi ciddi bir meşruiyet krizine sebep olmaktadır. Harris’in belirttiği gibi eğer Hizbullah Suriye’de bu d6zeyde kayıp vermeye devam ederse kuşkusuz bu durum, Şii toplumunun Hizbullah’a tepkisini arttıracaktır.

L6bnan’ın Geleceği için Muhtemel Tehdit: Geri D6n6ř Sonrası!

Sonuç olarak Suriye iç savaşının L6bnan’daki etkilerinden birisi de zaten kutuplaşmış olan S6nni ile Şii kesimler arasındaki g6ven bunalımını derinleştirmesi ve karşıt grupların birbirlerine y6nelik hoşg6r6s6n6 azaltmasıdır. L6bnanlı S6nnilerin çeşitli gruplar aracılığıyla, Őiilerin ise Hizbullah kanalıyla Suriye’deki savaşta karşıt saflarda savaşması elbette ki geri d6n6lmez yaralar açmaktadır ve ileriye y6nelik radikalizmin 6n6n6 açmaktadır.

Suriye’deki savaşa katılanların L6bnan’a d6nmelelerinden sonra, farklı mezheb6 ve din6 grupların hoşg6r6r6yle bir arada yaşaması 6zerine kurulu bir sistemde 6nemli sorunların ortaya çıkması muhtemeldir. Gerek muhaliflerle birlikte savaşanlar gerek rejim yanında yer alan Hizbullah 6yeleri s6re içerisinde karşı gruba olan toleranslarını yitirmektedirler. Bu nedenle, halihazırda L6bnan’da kitlesel bazda 6rg6tl6 bir radikalizmden bahsetmek zor olsa da kapsamlı geri d6n6ř ve entegrasyon programları uygulanmadığı m6ddete geleceğe y6nelik iyimser olmak da g6t6r. ○

Dr., Araştırma G6revlisi, Gazi 6niversitesi